

prof. Zbigniew Dudek
Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi

Grzegorz Bibro
**„Mężczyzna niepatriarchalny.
W poszukiwaniu nowych wyobrażeń męskiego ciała.”**

Praca doktorska z Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta
we Wrocławiu.
Szkoła Doktorska
Promotor: dr hab. Wojciech Peszko, prof.ASP

Recenzja

Pan Grzegorz Bibro (ur. 1978) jest absolwentem Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu, Wydziału Komunikacji Multimedialnej, kierunku Fotografia, dyplom w 2015 roku oraz absolwentem studiów magisterskich Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, Wydziału Ceramiki i Szkła, kierunku Sztuka i Wzornictwo Szkła, dyplom w 2022 roku. W tym też roku został przyjęty na studia w Szkole Doktorskiej ASP we Wrocławiu.

Doktorant Grzegorz Bibro legitymuje się znaczącą aktywnością artystyczną i wystawienniczą. Brał udział w 46 wystawach zbiorowych, w portfolio wymienia 7 wybranych wystaw indywidualnych, swój artystyczny przekaz realizuje w działaniach performatywnych i w zapisie video. Realizuje prace w z użyciem rysunku światłem neonowym w obrazach galeryjnych jak i prezentacjach w przestrzeni otwartej. Był uczestnikiem 6 rezydencji artystycznych. Pełnił funkcję asystenta wspomagającego dla Ivana Cormony podczas jego rezydencji artystycznej w Plichuck Glass School, Stanwood USA w 2024 roku, oraz w roli Asystenta Artysty dla Rinoi Imady w Glazenhuis, Lommel w Belgii 2023 roku. Stypendia pobytowe posłużyły mu dla zdobycia nowych doświadczeń realizacyjnych i w poszerzeniu umiejętności pracy ze szkłem. Pan Grzegorz Bibro reprezentuje polską sztukę szkła artystycznego w ramach prestiżowych wystaw w kraju i za granicą, w USA, Czechach czy International Biennale of Glass w Sofii.

W ramach obowiązków przewidzianych programem studiów doktoranckich, pan Grzegorz Bibro czynnie uczestniczył w procesie dydaktycznym studentów I i II roku oraz studentów studiów magisterskich, dzieląc się doświadczeniem i umiejętnościami technicznymi w procesie realizacyjnym obiektów szklanych. Od przygotowania form w technice dmuchania szkła i indywidualnych unikatowych działań z gorącym szkłem.

Ciało i cielesność stało się dla Grzegorza Bibro podstawowym obszarem fascynacji artystycznej. Podjęte zagadnienia cielesności były tematem prac fotograficznych, realizowane w przemyślanych scenariuszach. Wąsko kadrowane fragmenty ciała budują fotograficzne studium męskiej cielesności, sprowadzonej do biologicznych form abstrakcyjnych. W instalacjach świetlnych w realizacji światłem neonowym, poruszył problem cielesności w kontekście kulturowym i religijnym. Przykładem są rysunki wykonane świetlną rurą neonową w pracach „Znaki szczęścia” i „Ciało w obrazie cienia”.

Praca doktorska **„Mężczyzna niepatriarchalny. W poszukiwaniu wyobrażeń męskiego ciała”** jest kontynuacją wcześniej opisanych działań. Temat stał się przyczynkiem podjęcia głębokiej analizy nurtujących artystę problemów.

Z ponad 30 naukowych publikacji i opracowań, autorów polskich i zagranicznych, doktorant analizując treść rozpraw, wygenerował szereg istotnych stwierdzeń i konkluzji. Zdobytą wiedzę poszerzył o komentarz własny, uwypuklił najistotniejsze elementy opisujące pozycję mężczyzny we współczesnym świecie. Wskazał mechanizmy społeczne determinujące postawę mężczyzn. Jakie zmiany kulturowe i ekonomiczne wpłynęły na kształt męskiej tożsamości.

Pisemna praca doktorska została opracowana w trzech podstawowych rozdziałach i w tematycznych podrozdziałach.

1. Polska męskość w zarysie.
 - 1.1. Założenia, konteksty i prognozy dotyczące męskości
 - 1.2. Dotychczasowe badania ilościowe dotyczące męskości w Polsce
 - 1.3. Moje badania jakościowe dotyczące doświadczenia męskości
2. Wybrane metafory współczesnej męskości oraz ich odniesienie do cech szkła
 - 2.1. Rozważania nad „kruchą męskością” i o męskości kruchej jak szkło
 - 2.2. Rozważania nad „płynną męskością” i o męskości płynnej jak szkło
 - 2.3. Rozważania nad „wydmuszkową męskością” i o męskości dmuchanej jak szkło
3. Szkło jako medium (o) męskości – dokumentacja procesu twórczego

Pracę pisemną autor kończy podsumowaniem, bibliografią opracowań z których korzystał, załącza również scenariusz przeprowadzonego wywiadu.

Pierwszy rozdział stanowi wprowadzenie w założenia, konteksty i prognozy dotyczące męskości. Jest przedstawieniem wniosków z dotychczas przeprowadzonych badań ilościowych dotyczących męskości w Polsce. Ilość zbieżnych ze sobą wypowiedzi na zadane pytania określonej grupie respondentów, pozwoliła na ustalenie stopnia wspólnych postaw ze szczególnym odniesieniem do czasu teraźniejszego.

Doktorant przedstawia wnioski, z samodzielnie przeprowadzonych badań jakościowych, dotyczących doświadczeń męskości, z autorsko przygotowanego i przeprowadzonego wywiadu w śród mężczyzn urodzonych w Polsce w latach 70-tych. Celem tego ciekawego doświadczenia było uzyskanie odpowiedzi na szereg pytań dotyczących pojmowania męskości wśród mężczyzn, własnego pokolenia.

Pytania przygotowane zostały w poszczególnych blokach tematycznych, odnoszących się do problemu:

1. Męskości – jak ją definiujemy, czym jest, a czym nie jest męskość, kto jest męski, kiedy tak się czujemy?
2. Pytań dotyczących wpływu społecznego. Oczekiwań i wpływu środowiska na kształtowanie zachowań.
3. Jak definiujemy patriarchat, męski egocentryzm.
4. Jak radzimy sobie z emocjami.

W bloku piątym (5) pytania odnosiły się do męskiego ciała, w szóstym (6) do wiary, religii i duchowości. Pojawiły się pytania dotyczące inności definiowanej przez orientację seksualną (7). W końcowym ósmym (8) bloku pytań, autor odniósł się do poczucia szczęścia i ekspresji emocjonalnej mężczyzn.

Badanie jakościowe potwierdzone zostało zamieszczeniem obszernych fragmentów wypowiedzi respondentów w tekście doktoratu. Po rozpoznaniu całości materiału okazuje się, że nie możemy wyciągnąć jednoznaczne wnioski. Problem okazuje się być bardziej złożony. Autor konstatuje: „Przeprowadzone badania jakościowe pozwoliły na sformułowanie szeregu wniosków, które unaocznili wieloaspektowość zagadnienia męskości. Analiza wypowiedzi badanych mężczyzn ujawniła, że tożsamość męska i myślenie o niej kształtowane są w różny sposób i z różnym natężeniem w zależności od doświadczeń i obszaru życia. Wnioski ukazują, że na tym etapie warto wyróżnić dodatkowe prawidłowości, które pojawiły się na przestrzeni całego badania, niezależnie od poszczególnych bloków tematycznych. Traktuję je jako kategorie, które porządkują uzyskane do tej pory wnioski i pozwalają uzyskać końcowe konkluzje”.

Męskość nie jest kategorią zastaną, lecz procesem stawania się, podlegającym nieustannej presji społecznej i kulturowej. Jest obciążona wieloma wymaganiami w życiu społecznym i domowym. Jest poddawana weryfikacji przez wciąż panujący patriarchat w miejscu pracy w życiu zawodowym. Męskość musi sprostać oczekiwaniom zarówno w kształtowaniu kondycji fizycznej, intelektualnej i emocjonalnej. W ocenie męskości nie bez znaczenia znalazł się pierwiastek ekonomiczny.

Dogłębna i szczegółowa analiza kondycji męskiej tożsamości pozwoliła autorowi na wygenerowanie zbioru podstawowych określeń i metafor na opisanie cech męskiej egzystencji po patriarchacie. Autor przeprowadził szczegółową analizę znaczeń na wszelkich dostępnych poziomach i kontekstach w jakich się mogą znajdować.

Miejscami przesadnie koronkowe formy dociekań, dowodzą jedynie głębokiego zaangażowani autora w proces poznawczy.

Zamieszczone w rozdziale pierwszym pracy doktorskiej fragmenty z naukowych opracowań, na temat pozycji i statusu mężczyzn, pojmowania męskości i kulturowo uznanego patriarchy oraz jego upadku, stanowią szerokie pole analizy do wysnucia własnych wniosków. Pogłębione o doświadczenie z wyżej opisanego wywiadu, dało autorowi teoretyczny materiał wyjściowy do eksperymentu artystycznego w poszukiwaniu interpretacji męskiego bytu, zmaterializowanego w gorącym szkłe jako medium rzeźbiarskim.

Szerokie spektrum badań nad sformułowaniem pojęć określających mężczyznę jako istoty ludzkiej z jej fizycznością, seksualnością i emocjonalnością, przywodzi mi na myśl obraz filmowy z 1999 roku pt. „American Beauty”, w którym reżyser pokazał wielość męskich postaw i zachowań. Od super „faceta”, mistrzowskiego agenta nieruchomości, karierowicza - ponętnego Casanovę, uchodzącego za absolut sukcesu - do skrajnej postaci pułkownika – nieugiętego twardziela, bezwzględnego macho, uzurpatora i jednowładcę. Dominatora w życiu domowym, wychowującego syna w drylu wojskowym. Syna, który okazuje się zaradnym, uczuciowym, delikatnym i wrażliwym chłopcem (wspaniała scena fruwającej, plastikowej torebki foliowej na wietrze). Jest też złożona postać mężczyzny - głównego bohatera Lestera (Kevin Spacey), faceta zdecydowanego, przekonanego o wewnętrznej sile, niezawodności, który rzuca życie dojrzałego mężczyzny by stać się nieco przekwitłym Adonisem. Będąc w dorosłym wieku, przeżył muskuły przed licealistką - koleżanką własnej córki. W końcowej scenie zaskakująca postawa pułkownika. Jego szowinistyczny patriarchy topnieje w strugach deszczu i miłosnym uniesieniu do Lestera obnażając jego homoseksualne inklinacje. „American Beauty” jest mocną wielopoziomową prezentacją upadku męskiego patriarchy. Dlatego też, moje skojarzenie z problematyką niniejszej pracy.

Ocena

W świecie form przestrzennych szkło stanowi rodzaj materiału wyjątkowego.

W przeciwieństwie do odwiecznie używanych materiałów rzeźbiarskich takich jak drewno, marmur, granit, czyli materiały stałe, szkło jest materiałem o znaczącym potencjale twórczym. Materiały stałe pozwalają na odłożenie pracy w czasie, na czas głębszego namysłu, zweryfikowania założeń projektowych, wyboru odpowiednich narzędzi do realizacji zamierzeń. Pozwala przerwać proces twórczy, by ponownie rozpocząć go po przerwie. Z kolei rzeźba w metalu jest odtworzeniem zapisanej i dopracowanej formy modelu. Poprzez odlew w negatywowej formie stanowi odwzorowanie modelu jeden do jednego. Bez zmian z zachowaniem przyjętego kształtu, z odwzorowaniem wszystkich szczegółów.

Praca z gorącym szkłem wymaga innych procesów decyzyjnych. Wymaga dopracowanego scenariusza działań, przygotowania odpowiedniego zestawu narzędzi do skutecznego

reagowania w „potrzebie chwili”. Jest rzeźbiarskim gestem w czasie i przestrzeni. Wykonana próba po zastygnięciu nie podlega korekcji kształtu. Powstała szklana forma jest zachowaniem ekspresji twórczej fantazji autora.

Prezentowana kolekcja prac Grzegorza Bibro jest zapisem owego gestu w przestrzeni. Takie działanie wymaga głębokiej świadomości w dwóch obszarach.

Pierwszy obszar - to wiedza o technice pracy z gorącym szkłem. Znajomości wszelkich tajników pracy z użyciem pieca hutniczego. Wiedzy o metodach i sposobach kształtowania szkła. Praca ze szkłem to również pozyskiwanie kształtu przy użyciu form negatywowych z drewna, a w przypadku kolekcji Grzegorza Bibro form metalowych, dla wielokrotnych powtórzeń. To konieczność opanowania zgoła innego warsztatu realizacyjnego. Szkło wymaga szybkiego podejmowania decyzji, ale też spokoju i wytrwałości. Przede wszystkim, wymaga wielu prób i doświadczeń. Należy pamiętać, że spośród wielu ograniczeń praca ze szkłem hutniczym jest profesją elitarną i kosztowną. Grzegorz Bibro przestudiował te metody. Począwszy od realizacji wykonanych w szklanych wyciskach w gipsowych formach pracy dyplomu magisterskiego „Z ciała zdjęte”. W rzeźbach o wysokim stopniu kreacji uznanych za najlepszy dyplom Akademii w 2022 roku, które uzyskały nagrodę specjalną w finałowym konkursie „Stanislav Libensky Award” w Pradze w 2022 roku. W realizacji „Sam się pocałuj”, „Na lewą stronę”, czy cyklu obiektów zatytułowanych „Spuścizna” pan Grzegorz Bibro dowiódł umiejętności warsztatowych w technice szkła dmuchanego oraz tworzenia obiektów z gorącego szkła uzyskiwanych w procesie tworzenia z wolnej ręki. Jest ciągłym eksperymentatorem w poszukiwaniu nowych efektów wizualnych.

Drugi obszar - to świadomości artystyczna i intelektualna dojrzałość. Pozwala ona na głębokie przeświadczenie, o słuszności wyborów, by ukształtowana forma w efekcie końcowym stała się artystyczną, dosadną interpretacją założonego problemu. Taką pozycję uzyskujemy w procesie dogłębnej analizy celu i dostępnych środków. Obszerna pisemna praca doktoranta, posłużyła odpowiedzi na wiele nurtujących go pytań. Stała się składnicą wiedzy, do zweryfikowania obiegowych stwierdzeń. Jak identyfikowany jest patriarchat na przestrzeni dziesięcioleci. Roli mężczyzny we współczesnym świecie w kontekście oczekiwań społecznych, kulturowych czy religijnych, a w efekcie końcowym – w jaki sposób postrzegana jest męskość i cielesność, i jak obrazowo zwykliśmy ją określać? Jakie metafory opisują męską tożsamość i które z nich możemy przypisać do scharakteryzowania obiektów szklanych.

Z osobistego punktu widzenia, opartego na własnym doświadczeniu życiowym i ponad 40 letniej pracy pedagogicznej zarówno w szkołach wyższych jak i licealnych, z uwagą obserwuję zmianę pokoleniową aktywności mężczyzn. Dociekliwość doktoranta w poszukiwaniu określenia męskiej tożsamości budzi mój podziw.

Wnioski z opracowań naukowych a także z przeprowadzonej własnej ankiety z mężczyznami własnego pokolenia, posłużyły doktorantowi za podstawę teoretycznych rozważań

i artystycznych działań w hutniczych pracach ze szkłem. Z przydatnych i przystających do szkła metafor, autor wyróżnił: wydmszkową męskość, kruchą męskość, płynną męskość.

Poświęcił szczególną uwagę znaczeniu słowa „Figura” i określeniu „Figura pękata”.

Przedmiotem dzieła artystycznego jest dziewięć kolekcji obiektów szklanych:

1. „Figury pękate – fallus”, seria cracle
2. „Figury pękate – fallus”, seria odrutowane
3. „Figury pękate – fallus”, seria brąz
4. „Figury pękate – odrutowane”, seria brąz
5. „Figury pękate – brzuchy”, seria otwory męskie
6. „Figury pękate – podbrzusza”, seria otwory
7. „Figury pękate – poślady”, seria otwory
8. „Figury pękate – popiersia ”
9. „Figury pękate – popiersia”, tors podzielony

Fallus jako oczywisty atrybut męskości. W dziele plastycznym, wykonany z dmuchanego gorącego szkła, formowanego z ręki przybrał fantazyjne biologiczne kształty. Finezyjna linia sylwetowych kształtów poszerzona została o kolor w serii brąz. Świadomość natężenia koloru w wydmuchiwanej bańce szklanej, pozwoliła artyście na zintensyfikowanie ekspresji od dominanty kolorystycznej do napiętego jasnego kształtu wydmszkowej formy.

W serii odrutowanych, artysta formę obiektu sprzęga z rodzajem zewnętrznej konstrukcji. Wdmuchuje bańkę szklaną w konstrukcję drucianą, tworząc sugestywne obiekty z nowym kontekstem przekazu. Falliczny kształt jest poddany presji, przeciskając się przez druciane spirale wizualizuje społeczne ograniczenia lub psychiczne blokady. W innym odbiorze drut może być traktowany jak swego rodzaju orteza, lub implant wspomagający dalszą egzystencję.

Seria „Brzuchy”, „Podbrzusza” i „Poślady” to obiekty powstałe przy użyciu form stalowych do wielokrotnego użytku. Wdmuchiwana bańka szklana odwzorowuje konstrukcję wewnętrzną formy inspirowaną układem mięśni i kości wybranego fragmentu ciała. Otwory wpustowe powietrza autor przyporządkowuje; w brzuchach do pępka, w pośladkach do odbytu, w podbrzuszach przez pozostawiony króciec szklany z otworem do szczątkowego fallusa. Każda z zestawu form, różni się jedna od drugiej, podkreślając unikatowość i ekspresyjny charakter procesu twórczego. Autor powstałe wydarzenia plastyczne opatruje szczegółowym komentarzem. Dla najdrobniejszego elementu znajduje uzasadnienie, o słuszności wyboru.

Seria torsy jest zbiorem obiektów, które jak poprzednie powstały z wykorzystaniem metalowej matrycy. Wstępnie kształtowane w negatywowej formie po jej opuszczeniu rozformowane zostały poprzez świadomy zabieg dalszego kształtowania. Autor opisuje:

„Praca odnosi się do ideału muskularnego ciała, a gładka i błyszcząca powierzchnia szkła uzupełnia wizję współczesnej męskości jako wypieszczonego produktu. Odwołuje się do wyobrażenia stanowiącego formę kompensacji, atrapy widocznej tylko z zewnątrz. Z tego względu użycie transparentnego materiału pozwala pokazać jego powierzchowność: szkło odśladania i demaskuje wewnętrzną pustkę. Wypielęgnowana, nadmuchana muskulatura może mieć kilka interpretacji: z jednej strony zdaje się wyrazem bezsilności wobec zawiłej sytuacji męskości lub lękiem przed utratą męskości budowanej na sile. Z drugiej strony może zapowiadać pęknięcie bańki nadmuchanej wizerunkami umięśnionych twardzieli”.

Konkluzja

Pan Grzegorz Bibro w pisemnej pracy doktorskiej, w sposób obszerny i niezmiernie wysublimowany przedstawił zagadnienia męskiej tożsamości. Wygenerowane wnioski z analizy opracowań naukowych stały się teoretyczną podstawą w realizacji obiektów rzeźbiarskich, w poszukiwaniu nowych wyobrażeń męskiego ciała. Gorące szkło kształtowane z wolnej ręki z wyboru artysty stało się idealnym materiałem do realizacji zamierzeń artystycznych, programu i koncepcji. Grzegorz Bibro udowodnił wysoki poziom wiedzy, umiejętności i realizacji w trudnej technice gorącego szkła. Prezentowane obiekty od niemal realistycznych cytatów męskiego ciała, poprzez postępującą reinterpretację modeli wyjściowych, doprowadził do interesujących, niemal abstrakcyjnych form biologicznych, które dosadnie i wyczerpująco spełniły założenia projektowe.

W opracowaniu teoretycznym brakuje mi przynajmniej niewielkiego odniesienia do twórczości bądź pojedynczych elementów współczesnych działań artystów dostrzegających opisywane problemy. Bez takiego odniesienia, autor jawi się, jako samotny purytanin, jedyny penetrujący to zagadnienie. Faktem jest, że sztuka feministyczna znacznie wcześniej i z większą energią upominała się o status kobiety: twórczość Aliny Szapocznikow, Louise Bourgeois, Natalii Lachowicz, Sarah Lucas czy moja wychowanka Aleksandra Ska. Dla odróżnienia sztuka mężczyzn posługuje się zazwyczaj stereotypowym szablonem figuracji z atrybutem.

Zastanawiam się - czy przyjęta technika realizacji obiektów, dedykowanych męskości i męskiemu ciału, mogłaby w równym stopniu ukazać postrzeganie zmieniającej się pozycji kobiet. Jak wyglądałby obraz kruchej kobiecości, płynnej kobiecości i wydmuszkowej kobiecości. Do zmieniającego się kanonu piękna z akceptacją wszelkich ułomności. Rolę kobiet wyzwolonej w kontekście religijnym, społecznym i ekonomicznym. Jestem przekonany, że gorące szkło kształtowane z wolnej ręki przy umiejętnościach jakie posiada pan Grzegorz Bibro, wniosłoby obraz atrybutów kobiecego ciała, a tors kobiety uwolniłby się z gorsetu opresyjnego patriarchy. Początkiem niech będzie znalezienie metafory dla kagańca z pracy

fotograficznej Doroty Nieznalskiej z 1999 roku. Pracy o męskiej dominacji zwizualizowanej męskim aktem i uległej psiej suki.

Przedstawiona przez pana Grzegorza Bibro w procesie przewodu doktorskiego pisemna rozprawa i zestaw kolekcji szklanych obiektów rzeźbiarskich pt. „Mężczyzna niepatriarchalny. W poszukiwaniu nowych wyobrażeń męskiego ciała” oceniam szczególnie wysoko. W pełni wyczerpująca praca teoretyczna stała się intelektualną podstawą do powstania interesujących artystycznie obiektów szklanych.

Należy podkreślić wyjątkowy szacunek autora do własnej pracy. Cecha ta zdaje się być powszechnym przymiotem Wrocławskiej Akademii. Dla obiektów szklanych ma to szczególne znaczenie. Ze względu na kruchość artystycznej materii, ale przede wszystkim na „przezierność światła”. Wydobyć wszystkich niuansów oświetleniem, unikatowych wartości mogących zaistnieć jedynie w obiektach szklanych, przemysłowego sposobu ekspozycji i perfekcyjnego zapisu dokumentacyjnego. To umiejętność jakiej wielu nam brakuje. Zwracam uwagę na profesjonalnie przygotowaną dokumentację Pana Grzegorza Bibro na stronie internetowej artysty.

Jestem przekonany, że wiedza i przygotowanie merytoryczne w obszarze sztuki współczesnej i profesjonalizm działań artystycznych oraz posiadana sprawność w pracach warsztatowych, predestynuje pana Grzegorza Bibro do uzyskania tytułu doktora sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.

Jednocześnie z pełnym przekonaniem uznaję pracę doktorską „Mężczyzna niepatriarchalny. W poszukiwaniu nowych wyobrażeń męskiego ciała” pana Grzegorza Bibro za asługującą na wyróżnienie.

Łódź 10.02.2026

prof. Zbigniew Dudek

